

Відгук

офіційного опонента – доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора Худолія Олега Миколайовича на дисертаційну роботу Коваленко Яни Олегівни на тему: «Побудова змагальних композицій в художній гімнастиці на основі вдосконалення сенсомоторної координації», представленої на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Актуальність обраної теми. Художня гімнастика – олімпійський вид спорту. Гімнастки повинні виконувати змагальні композиції різної складності на високому спортивно-технічному рівні. У підготовці гімнасток та демонстрації змагальних композицій на етапі спеціальної базової підготовки проблемою є недостатній рівень розвитку сенсомоторної координації, який негативно впливає на якість виконання вправ, орієнтацію у просторі та часі, виконанні статичних та динамічних рівноваг, володіння предметами; демонстрацію виразності, артистизму, гармонії рухів. У науково-методичній літературі з художньої гімнастики недостатньо досліджень, присвячених розробці та обґрунтуванню сучасних методик та локальних програм побудови змагальних композицій з урахуванням рівня розвитку сенсомоторної координації як основи технічної підготовленості спортсменок виконувати гімнастичні елементи у просторі та часі згідно з музичним супроводом.

Проведений автором аналіз науково-методичної літератури дозволив встановити, що існує протиріччя між потребами навчально-тренувального процесу на етапі спеціалізованої базової підготовки спортсменок та рівнем його науково-методичного забезпечення. Автор вказує на необхідність проведення досліджень щодо формування сенсомоторної координації як основи побудови змагальних композицій у художній гімнастиці.

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена потребами Федерації художньої гімнастики, спеціалістів спортивних організацій до

вдосконалення теорії, методики та практики базової підготовки юних гімнасток; тренерів, хореографів, студентів навчальних закладів, які спеціалізуються в художній гімнастиці та юних гімнасток, які мають потребу в наявності сучасних методик та технологій, чи авторських програм побудови змагальних композицій.

Отже, актуальність проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: «Побудова змагальних композицій в художній гімнастиці на основі вдосконалення сенсомоторної координації».

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана у відповідності до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. в рамках теми 2.11 «Статодинамічна стійкість, як основа технічної підготовки тих, хто займається спортивними видами гімнастики», номер державної реєстрації 0116U001612; а також в рамках теми 2.32 «Технічна підготовка кваліфікованих спортсменів на основі раціоналізації техніки виконання змагальних вправ», номер державної реєстрації 0116U002571. Роль автора (як співвиконавця тем) полягала в обґрунтуванні та розробці експериментальної програми побудови змагальних композицій гімнасток, які знаходяться на етапі спеціалізованої базової підготовки, на основі вдосконалення сенсомоторної координації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення дисертаційної роботи, висновки, практичні рекомендації сформульовані достатньою мірою, обґрунтовані експериментальними даними та відповідають меті та завданням дослідження. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується достатньою кількістю досліджуваних, відповідною тривалістю експериментів, особливостями та характером педагогічних та біомеханічних досліджень згідно метрологічним вимогам, застосуванням рухових тестів до оцінки сенсомоторної координації, математичної статистики. Покроковий алгоритм побудови змагальних композицій на підставі використання засобів, методів

та технологій, які містяться в експериментальній програмі дозволив підвищити ефективність тренувального процесу, уникнути великої кількості технічних помилок, виявити перспективні шляхи для подальшого вдосконалення змагальних композицій та виконавчої майстерності гімнасток.

Стиль та мова дисертації. Дисертація написана українською літературною мовою, методично грамотно, витримана орфографічно та стилістично. Зміст автореферату повністю відображає результати основного дослідження, представленого у дисертаційній роботі.

Мета роботи спрямована на розробку та обґрунтування експериментальної програми побудови індивідуальних вправ змагальних композицій тих, хто займаються художньою гімнастикою на етапі спеціалізованої базової підготовки на підставі вдосконалення сенсомоторної координації з використанням розробленого покрокового алгоритму лінійно-розгалуженого програмування навчального матеріалу.

Завдання дослідження конкретні і повністю впливають із поставленої мети.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у розробці і обґрунтуванню експериментальної програми побудови змагальних композицій в художній гімнастиці на етапі спеціалізованої базової підготовки, підґрунтям якої є вдосконалення сенсомоторної координації як основи технічної підготовки та підготовленості; розкрито засоби розвитку просторово-часових структурних елементів; формування рухових взаємодій в системах гімнастка-предмет та покроковий процес побудови змагальних композицій з використанням сучасних технологій, що сприяють вирішенню мети дослідження; для цього розроблено лінійно-розгалужений алгоритм реалізації засобів в структурі програми. Встановлено, що засоби експериментальної програми побудови індивідуальних вправ змагальних композицій достовірно впливають на формування навичок динамічних переміщень з предметом та розподілі гімнастичних елементів по майданчику, демонстрації рухової виразності, та часових структурних елементів – часу

для з'єднання елементів в зв'язки вправ, часу витраченого на підготовку до виконання елементів вправи, часу безпосереднього цілісного темпоритмічного виконання вправи з предметом, відповідно до музичного супроводу.

Практичне значення роботи полягає у розробці та впровадженні в навчально-тренувальний процес дитячих спортивних шкіл, секцій з художньої гімнастики міста Києва експериментальної програми вправ щодо вдосконалення сенсомоторної координації, а саме вестибулярної стійкості й чутливості, просторово-часових структурних елементів, базових рівновах, статодинамічної стійкості тіла і системи тіл (гімнастка – предмет) і на цій підставі підвищення якості побудови індивідуальних вправ змагальних композицій художніх гімнасток на етапі спеціалізованої базової підготовки. Результати досліджень апробовано і впроваджено в практику підготовки гімнасток РК ДЮСШ «Авангард» м. Києва, про що свідчать акти впровадження (2018, 2019 рр.). Результати досліджень впроваджено в навчальний процес Центру підвищення кваліфікації та післядипломної освіти НУФВСУ (2018, 2019 рр.); навчальний процес кафедри спортивних видів гімнастики НУФВСУ при викладанні дисципліни «Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту» (2018, 2019 рр.).

Дисертація складається із анотації, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Загальний текст становить 245 сторінок, з яких 185 – основного тексту, містить 17 таблиць, 60 рисунків. У роботі використано 225 джерел літератури, з них 36 – іноземних авторів.

Результати дослідження представлено у 11 публікаціях, із них 7 у фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 1 публікація у фаховому виданні іншої держави; 3 публікації мають апробаційний характер.

У вступі дисертації автором обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження ; розкрито

наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, та особистий внесок здобувача, визначено сферу апробації результатів дослідження, вказано кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі «Проблеми побудови змагальних композицій в художній гімнастиці» представлено аналіз науково-методичної літератури, яка розкриває досягнення, особливості та проблеми сучасного стану процесу побудови змагальних композицій в художній гімнастиці. Узагальнено відомості про компоненти, які впливають на процес побудови змагальних композицій. Розкрито актуальність сенсомоторної координації як основи технічної підготовки. Виконано аналіз просторово-часових показників як структурних елементів змагальних композицій та досліджена їх вірогідна роль в змісті програм навчально-тренувального процесу. Досліджено сучасні методики побудови змагальних композицій на першій стадії багаторічного спортивного вдосконалення. Не дивлячись на велику кількість авторських проектів, в існуючих програмах побудови змагальних композицій майже відсутні засоби та методи розвитку та вдосконалення сенсомоторної координації.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» наведено методи та організація дослідження. Дослідження проведено в чотири етапи (2015 – 2019 роки).

У третьому розділі «Структурні елементи та зміст змагальних композицій кваліфікованих та юних гімнасток на етапі спеціалізованої базової підготовки» на підставі відео аналізу змагальних композицій, опитування тренерів, гімнасток та експертів про методичні прийоми і способи розв'язання проблеми побудови змагальних композицій, збудовані зразкові схеми переміщення гімнасток високої кваліфікації по спортивному майданчику (графічні моделі) при виконанні вправ на чемпіонаті світу (2013) та Олімпійських іграх (2016). Дослідженнями доведено, що гімнастки високої кваліфікації при виконанні змагальних композицій демонстрували відмінну сенсомоторну координацію. Отримані показники просторово-

часових структурних елементів композицій слугували передумовою створення змагальних композицій для юних гімнасток етапу спеціалізованої базової підготовки та актуальний методичний шлях для творчої роботи тренера та гімнасток, які створюють змагальні композиції на етапі спеціалізованої базової підготовки. У процесі констатуючого педагогічного експерименту виявлено недостатній рівень показників сенсомоторної координації та низку недоліків у методиці побудови змагальних композицій юних гімнасток та демонстрації їх на змаганнях: технічні помилки орієнтування у просторі та часі при переміщенні по майданчику, що призводить до розбіжностей між музикальним супроводом та рухами гімнастки, технічні збої у рухомій взаємодії системи «гімнастка-предмет», порушення темпо-ритмічної структури рухів, втрати композиційної та сюжетної лінії змагальних композицій. Попередній висновок пошукача – при виконанні змагальних композицій юних гімнасток недостатньо задіяна зорова, рухова, слухова, вестибулярна та інші сенсорні системи гімнасток, які беруть участь в управлінні координацією, орієнтацією, рівновагою тіла, стійкістю системи тіл тощо.

У четвертому розділі «Розробка експериментальної програми побудови змагальних композицій гімнасток на етапі спеціалізованої базової підготовки на основі вдосконалення сенсомоторної координації» викладено розроблену експериментальну програму побудови змагальних композицій художніх гімнасток етапу спеціалізованої базової підготовки на підставі вдосконалення сенсомоторної координації, яка є технологією та має дидактичну спрямованість управління навчанням рухам, містить чотири розділи. Розроблено покроковий алгоритм реалізації вправ. Механізмами слугували дидактичні принципи, методи, засоби, елементи регламентації, контролю, корекції та біологічний зворотний зв'язок з результатами побудови змагальних композицій, що привело до достовірного вдосконалення у гімнасток основної групи показників сенсомоторної координації. У процесі завершення формуючого педагогічного експерименту зареєстровано

достовірне покращення біомеханічних показників статодинамічної стійкості тіла гімнасток основної групи в порівнянні з контрольною. Підвищився рівень виконання базових рівноваг з завданням утримання тривалої стійкості у положенні стійки на високих півпальцях двох ніг і однієї ноги на місці і при переміщеннях; вдосконалено співвідношення довжини траєкторії загального центру тиску ніг на опору по фронталі і по сагітталі (у окремих спортсменок близько 1:1), що свідчить про рухові і технічні можливості гімнасток основної групи успішно розвивати і вдосконалювати регуляцію пози у вправах, навіть зростаючої складності. Підвищена технічна точність взаємодії рухів тілом з предметами; виконання базових елементів, зв'язок базових елементів; рівень орієнтування в просторі при переміщеннях по майданчику, удосконалено почуття часу при виконанні вправ і тестових завдань експериментальної програми. Ефективна реалізація експериментальної програми побудови змагальних композицій на основі вдосконалення сенсомоторної координації на етапі спеціалізованої базової підготовки в художній гімнастиці підтверджена результатами виступу на змаганнях.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» науково підтверджена концепція ефективного використання в навчально-тренувальному процесі експериментальної програми побудови змагальних композицій в художній гімнастиці на основі вдосконалення сенсомоторної координації. Окреслено теоретичну та практичну значущість результатів дисертаційного дослідження, висвітлено дискусійні питання. Сформульовано наукові положення трьох рівнів новизни, а саме: ті що підтверджують дані щодо необхідності подальшого вивчення проблеми побудови змагальних композицій в художній гімнастиці, доповнюють наукові факти, що рівень сенсомоторної координації є основою для побудови змагальних композицій, удосконалюють знання про спеціальну технічну підготовку та про біомеханічні показники гімнасток при виконанні статичних та динамічних рівноваг та положення отримані вперше. Робота має переваги

над існуючими аналогами в контексті авторського підходу до встановлення показників рівня розвитку сенсомоторної координації і її впливу на удосконалення процесу побудови змагальних композицій юних гімнасток етапу спеціалізованої базової підготовки.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, слід зазначити ряд дискусійних положень і недоліків.

1. Для проведення дослідження дисертантом взято широкий віковий діапазон юних гімнасток (11–14 років). Це призводило до певних труднощів у проведенні дослідження та аналізу результатів. У зв'язку з цим в роботі багато посилань на індивідуальні дані гімнасток. До того ж, треба було дослідити вплив біологічної ритміки жіночого організму на навантаження.

2. Дисертаційна робота перегружена рисунками, що зменшує можливості аналізу та поясненню статистичних даних.

3. У розробленій дисертантом експериментальній програмі використані сучасні технології управління процесом навчання вправам та їх вдосконалення. Треба було привести більше прикладів їх реалізації у побудові змагальних композицій з використанням біологічного зворотного зв'язку та покрокового алгоритму використання навчального матеріалу.

4. У дисертації використано багато термінів, які свідчать про те саме. Характеризуючи стабільність тіла автор пише про статичну рівновагу, динамічну рівновагу, статодинамічну стійкість, статокінетичну стійкість, регуляцію пози. В тексті дисертації можна було використати термін «рівновага тіла».

5. У тексті дисертації добре використано до аналізу наукових фактів коефіцієнт конкордації, який характеризує співпадіння думок експертів по тим, чи іншим питанням. Разом з тим, дисертант не використала метод кореляції, коли треба було оцінити тісноту зв'язку показників сенсомоторної координації та оцінками за виконані композиції.

6. В розділі 4 необхідно було детальніше розкрити алгоритм побудови змагальних композицій.

Висновок. Дисертація Коваленко Яни Олегівни на тему: «Побудова змагальних композицій в художній гімнастиці на основі вдосконалення сенсомоторної координації», є закінченою науково-дослідною роботою, відповідає вимогам пункту 11 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року N 567 (зі змінами, внесеними з постанови Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. і № 567 від 27.07.2016 р.), що пред’являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 — олімпійський і професійний спорт, а автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту.

Офіційний опонент: доктор наук
з фізичного виховання і спорту,
професор, завідувач кафедри теорії
і методики фізичного виховання та
оздоровчо-лікувальної фізичної культури
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

О. М. Худолій

Худолій О. М.

